

Lavinia GHEORGHE

STAN GREAVU-DUNĂRE, PERSONALITATE MARCANTĂ A CULTURII DOBROGENE ȘI NAȚIONALE LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI XX

Respectând proporțiile, putem afirma că Stan Greavu-Dunăre este primul adevărat enciclopedist al Dobrogei. Învățător, profesor suplinitor, organizator de spectacole, publicist, director de ziar, poet, pamfletar, compozitor, conferențiar pe teme istorice și pedagogice, autor al primei bibliografii a Dobrogei. O viață de doar 24 de ani, închinată iubirii pământului natal, pe care s-a considerat dator să-l apere, prin scrierile sale, în conferințe, în fața elevilor săi și a tuturor dobrogenilor.

I. Referințe bibliografice

Stan Greavu-Dunăre s-a născut în aprilie 1905, la Seimeni, județul Constanța, „într-un mediu sărăcăcios, fără multe variațiuni”.¹ Părinții săi erau oameni simpli: tatăl – cioban, păzea oile de la malul Dunării până pe malul Mării; mama – femeie cinstită și muncitoare, își creștea cei 10 copii.² „Tatăl nostru era din Topârcea, satul bunicului lui Topârceanu, mama se născuse la Burdujani. Au venit în Dobrogea după 1878, li s-a dat pământ și n-au mai plecat. Tata avea 15 ani când a venit oier la alde Șerbănescu din Seimeni. La 17 ani a «furat-o» pe mama. Naș le-a fost primarul din sat. Și-a sporit gospodăria cu oi multe. Mama a avut 12 copii. Pe unii i-a secerat moartea repede. Am rămas: cel mare, Anton – grețier, Petre – cizmar cu atelier în Cernavodă, Stan a fost al treilea, apoi eu, Vasile, ultimul. Am avut și o soră Maria, în Cernavodă, dar a murit de curând.” (Vasile Greavu, fratele lui Stan Greavu-Dunăre)³

Școala primară o urmează în localitatea natală. Învățătorul său, Gheorghe Robitu, impresionat de mintea ageră a copilului, de memoria și înclinația sa către literatură, îi convinge pe părinți să-l lase să urmeze, în continuare, școala. În 1921, Stan Greavu-Dunăre se înscrie la Școala Normală din Constanța⁴. Peste doi ani, se transferă la Școala Normală din Oradea⁵, iar clasa a V-a o termină la Școala Normală din Făgăraș. Conform pregătirii sale, până în 1928, acesta va ocupa o catedră de învățător suplinitor, perioadă în care va duce o intensă muncă de culturalizare a maselor printr-o serie de conferințe și va deveni director-redactor la un anuar ilustrat. Dar, întreaga sa scurtă viață este dedicată culegerii de materiale referitoare la Dobrogea. În acest sens, a colindat peste 100 de sate dobrogene, încercând să afle de la bătrânii satului totul despre fiecare comunitate dobrogeană în parte. Materialele sunt adunate în monografii. În 1928, se angajează ca muzeograf la Muzeul de Etnografie București, lucrând, în același timp, și la Cancelaria Academiei Române.⁶

II. Omul de cultură, poetul, conferențiarul, ziaristul

Stan Greavu-Dunăre a fost un om de cultură în adevăratul înțeles al cuvântului. A asimilat, a creat și a răspândit cultură. Întreaga sa operă a fost realizată în doar 2-3 ani.

Vocația sa se manifestă încă din copilărie. Astfel, la serbările școlare, acesta ținea mereu cuvântul de deschidere din partea elevilor. A pus în scenă piesa „Pe aici nu se trece”, actori fiind

¹ Constanța Călinescu, *Reprezentanți ai Dobrogei în știința și cultura românească. Bibliografie de recomandare*, Biblioteca Municipiului Constanța, 1969, p. 113.

² *Ibidem*.

³ Aurelia Lăpușan, Ștefan Lăpușan, Tiberiu, Birda, Cernavodă 1995, Constanța, Editura Mondograf, 1995.

⁴ Amintiri ale colegilor de școală din această perioadă, vezi Biblioteca Județeană „I.N. Roman” Constanța, Fond Stan Greavu-Dunăre, MS D2/185, 186 (SGD).

⁵ *Loc. cit.*, MS D2/184; *Anuarul Școlii Normale de Băieți din Oradea Mare pe anul 1922-1923*, p. 26.

⁶ Constanța Călinescu, *op. cit.*, p. 114; Liliana Lazia, *Stan Greavu-Dunăre – Monografii ale Dobrogei*, în „Datina”, XII, nr. 34, mar. 2004, p. 17.

colegii săi de școală. Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța deține programul unei serbări organizate de elevul Stan Greavu. Cânta frumos la vioară. Elev la Școala Normală din Oradea, participă la concursul Societății științifico-literare „Tinerimea Română”, la un altul organizat de „Astra”, la Sibiu. Se pare că a primit și premii.⁷ Într-o scrisoare adresată poetului Adrian Păunescu⁸, atunci director al revistei „Flacăra”, Vasile Greavu, amintește despre vioara fratelui său mai mare, Stan, pe care acesta o „moștenește”, la fel ca și harul cântului. Mai târziu, învățător fiind, Stan Greavu organiza spectacole, în care prezenta bucăți muzicale, prelucrări și chiar creații proprii. Se mai păstrează două fragmente muzicale din „Contesa Maritza”, „Lăsați-mă să cânt” și partitura originală „Stelelor”.⁹

1. Poezia lui Stan Greavu-Dunăre

Poeemele la care ne referim, în număr de 5 publicate în timpul vieții sale și unul postum, denotă, așa cum îl caracteriza și Arghezi, un tânăr inteligent, sensibil, superior. Stan Greavu-Dunăre scrie o poezie lirică, autobiografică. Poeemele sunt publicate în periodicele „Dobrogea nouă”, „Marea Neagră”, „Marea noastră” și „Danubiu”.

Influența eminesciană este vizibilă. Învățătorul de la Ezibei publica, în „Marea Noastră”, în 1928, „Cântec de trubadur”¹⁰, un autoportret în care-și prezintă crezul. Versurile sunt mai profunde decât în pastelul „Toamna”¹¹, unde rima parcă refuză să răspundă gândurilor omului nefericit. Spiritul de luptător, sub o clară influență eminesciană – inclusiv prin titlu –, este poemul – pamflet „Scrisoare”¹², unde remarcăm critica acerbă împotriva societății nedrepte. Poezia este sarcastică uneori. Limbajul este direct, epitele nu lipsesc. Aparent monolog, versurile sunt, de fapt, un dialog. Poate cea mai reușită poezie a lui Stan Greavu Dunăre este „Sonet”¹³. O încercare de detașare de spaime și pasiuni, în așteptarea liniștii celei mari.

Stan Greavu-Dunăre nu a perseverat în poezie. Nu era nici mai slab, nici mai bun decât tinerii poeți ai generației lui. Ar fi putut fi însă autorul unui volum de valoare medie. Și n-a perseverat pentru că temperamentul lui nu era acela de poet, ci de luptător. Cu toate acestea, este amintit și în *Istoria literaturii din Dobrogea*¹⁴ a profesorului Puiu Enache, care-l prezintă ca pe unul dintre scriitorii ce au publicat în „Marea Noastră” și care putea avea un viitor literar.

2. Conferențiarul Stan Greavu-Dunăre

Discursul personalității la care ne referim ajunge în sufletele oamenilor. Dovadă: conferințele sale – deși puține ca număr, dar importante – și comunicarea cu oamenii simpli, din satele dobrogene, de la care își aduna informațiile.

Nu știm unde a susținut conferința intitulată „Înfrățirea româno-bulgară”.¹⁵ Pe manuscrisul aflat la Biblioteca Județeană „I.N. Roman” Constanța¹⁶, se poate citi: „Aprobat 17. III. 1929. de Comandamentul Regimentului Călugăreni nr. 40”, iar motto-ul accentuează textul: „Libertatea și egalitatea sînt drepturile noastre, fraternitatea, datoria noastră”. În introducere, Greavu-Dunăre explică necesitatea înfrățirii popoarelor și buna vecinătate. Subliniază însă că prin „înfrățire” nu înțelege desființarea granițelor, ci se referă la o înfrățire spirituală. În ideea acesteia aduce argumente etnice, lingvistice, istorice, subliniind substratul tragic al ambelor popoare, rădăcina romană – care nu

⁷ SGD, MS D2/184.

⁸ Vasile cânta la vioară, la harmonică și la un țambal, pe care și-l „construiește”. Ca și fratele său, compunea. Și un alt frate de-al lor cânta la harmonică. Deținem o copie a acestei scrisori în arhiva personală.

⁹ SGD, MS D2/163, 164; „Dobrogea nouă”, 2 dec. 1925.

¹⁰ Stan Greavu-Dunăre, *Cântec de trubadur*, în „Dobrogea nouă”, VI, nr. 170, 25 dec. 1925, p. 1; „Danubiu”, I, nr. 6, 10 mar. 1935, p. 2.

¹¹ Idem, *Toamna*, în „Dobrogea nouă”, VI, nr. 168, 2 dec. 1925, p. 1; „Marea noastră”, II, nr. 3, 14 oct. 1928, p. 1.

¹² Idem, *Scrisoare*, în „Marea Neagră”, IV, nr. 37-38, 25 apr. 1937, p. 2.

¹³ Idem, *Sonet*, în „Dobrogea nouă”, VII, nr. 178, 3 iul. 1926, p. 1.

¹⁴ Puiu Enache, *Istoria literaturii din Dobrogea*, Constanța, Editura Ex Ponto, 2005, p. 238.

¹⁵ Idem, *Înfrățirea româno-bulgară*, Tipografia Comercială Bazargic, f.a., 20 p.

¹⁶ SGD, MS D2/108.

trebuie total exclusă la bulgari – și amintește că, în anii grei ai istoriei Bulgariei, intelectualitatea acesteia s-a format în România. Nu omite nici prietenii care i-au legat pe mulți dintre oamenii politici și de cultură români de cei bulgari. Și nici că mișcarea de eliberare națională bulgară își are originea pe teritoriul românesc. Conferința este bine argumentată și susținută.

Învățătorul de la Ezibei – sat cu populație majoritară ne-românească –, în comunicarea *Însemnări pedagogice*¹⁷, pune în discuție problema necesității învățării limbii române de către copiii de alte etnii și a educării lor în spiritul respectului față de țară. În acest sens, subliniază importanța influenței familiei și „tovărășiei” în dezvoltarea copilului. Dacă în comunitate copilul vorbește limba sa maternă și nu limba română, eforturile școlii sunt ineficiente. „*Ne rămâne un singur lucru de făcut, acela de a educa masa populației de naționalitate străină.*” Stan Greavu-Dunăre propune și metoda: „*De aceia, limba românească, prin lecturi interesante, memorizări frumoase, cântări naționale, deloc jignitoare, să se cultive mai stăruitor în dauna celorlalte obiecte, cari totuși să se menție. Iarși spiritul maselor îl putem acapara, dându-i posibilitatea ca prin numeroase serbări-șezători școlare ce le vom organiza, să ia parte la toate manifestațiile fiilor lor, călăuziți de învățător.*” Trăitor într-un spațiu românesc multiethnic, învățătorul oferă soluții izvorâte din practica sa de pedagog, pentru ca toți copiii să învețe și să folosească în mod curent limba română.

Am analizat doar două dintre conferințele lui Stan Greavu-Dunăre, care pun accentul pe naționalism și pe românism, pe înțelegere între naționalități – dar nu oricum, ci prin respect, prin însușirea limbii române.

3. Ziaristul Stan Greavu-Dunăre

„*A fost și ziarist fratele meu, Stan. În Bazargic a tipărit «Sentinela Română», în Cernavodă scria pentru toate foile locale, la Constanța trimitea articole la «Straja Dobrogei». Scria și la «Dobrogea Jună» pe vremea când apărea jumătate românească, jumătate bulgărească, la «Marea Neagră». Prietenii săi cei mai buni erau la Constanța: Dumitru Chirilă, Alexandru Zavrigeanu din Siliștea, Ionel Prună. Jucau piese de teatru, recitau. Era grozav în toate.*” (Vasile Greavu, fratele lui Stan Greavu-Dunăre)¹⁸

Sentimentul național îl regăsim și în scrierile jurnalistice ale tânărului Greavu-Dunăre, cu specială privire asupra Dobrogei, în contextul politicii revizioniste a vecinilor bulgari. De asemenea, critica socială, în condițiile interbelice, când, după euforia reîntregirii Țării, speranțele nu se concretizau, între promisiuni și legi erau prăpăstii, la fel ca și între legi și aplicarea lor. Acest sentiment, de trădare, de nemulțumire stăpâna, mai ales, generațiile tinere, care luptaseră în speranța unei vieți mai bune și din care, prin extensie, face parte și Stan Greavu-Dunăre. În acest sens, urmărindu-i biografia, amintim următorul moment. În timpul ocupației Dobrogei, copilul de 11-12 ani se afla, împreună cu familia, în refugiu, la stânga Dunării. Curând, și în acea zonă s-a instaurat ocupația germană. Elevul Stan Greavu ducea, instinctiv, propriul său război cu ocupații: spărgea ferestrele Comandurii, geamurile și cauciucurile mașinilor germane, răspândea folclor antinemțesc.¹⁹

Sentimentul de revoltă al tânărului Stan Greavu-Dunăre aduce în discuție demagogia, împotriva căreia se revoltă. Titlurile articolelor publicate în „Dobrogea nouă”, „Sentinela română” sunt semnificative. Fără să fie interesat de a fi membru al vreunui partid, apelează la pamfletul politic.

În 1926, director – doar câteva numere – al periodicului „Sentinela Română – organ de educație cetățenească și de apărare a intereselor demobilizaților din armata română”, este acuzat – în numărul 3 al ziarului – că face politică. Stan Greavu-Dunăre răspunde că în România, în virtutea inerției, orice manifestare este socotită ca vizând politica și că înființarea periodicului pe care-l conduce cu un grup

¹⁷ Stan Greavu-Dunăre, *Însemnări pedagogice*, în „Buletinul Asociației Învățătorilor din județul Caliacra”, nr. 5-8, ian.- mai 1926, pp. 40-43.

¹⁸ Aurelia Lăpușan, Ștefan Lăpușan, Tiberiu Birda, *op. cit.*

¹⁹ SGD, MS D2/185.

de „*tineri entuziaști, urmărește apărarea, în această parte a țării, a culturii românești, a spiritului național*”.²⁰ Declarația sa este parțial sinceră. Pentru că, prezentându-se ca un entuziast susținător al Partidului Poporului aflat la putere și al generalului Averescu și scriind articole dure împotriva celorlalte partide politice, el urmărise să primească sprijin pentru a deveni director al periodicului amintit. Dorea să-și exprime neîngrădit convingerile și teoriile. Dar, în acest ziar va publica doar preț de 4 numere, după care pleacă. Viața politică nu-l atrăgea. În pamfletele *O poveste care se repetă: demagogia și Democrație sau demagogie*, sarcasmul lui se îndreaptă împotriva „*scamatorilor politici*”, împotriva „*demagogilor, gunoiul partidelor, cameleonii politici*”, care-și „*miorlăie sentimentele umanitariste prin ziare*”.²¹ De altfel, peste un an, va publica, în periodicul liberal „*Marea noastră*”, poezia-pamflet *Scrisoare*, la care ne-am referit deja. În același stil este conceput și articolul *La noi e putred mărul*²², în care, după o scurtă teoretizare, autorul îi critică pe „*lașii ipocriți*”, care, deși au conștiința participării la circularul jalnic al puterii – pe care o detestă –, nu au puterea de a o părăsi.

Om al școlii și director de periodic, Stan Greavu-Dunăre scrie, în articolul *Două vieți, două lumi*, despre rolul școlii de a educa elevii în spirit național: „*Ne trebuie școală nouă și profesori noi. Nu în câtă pregătire i-a dat școala, este sau nu profesor, ci în câtă dragoste, convingere și viață produce el în școala sa.*”²³

În „*Sentinelă română*” publică și articolul *Noi vrem pământ*, în sprijinul țărânilor române. E mai mult un imn închinat lucrătorilor pământului decât un articol de atitudine.²⁴

III. „Bibliografia Dobrogei”

Într-o scrisoare adresată președintelui Universității Libere din Constanța, Stan Greavu-Dunăre solicita ajutor bănesc pentru elaborarea unei lucrări despre Dobrogea. În argumentația sa, acesta subliniază faptul că există foarte puține lucrări despre istoria adevărată a Dobrogei Noi și că cercetătorii bulgari încearcă să legitimizeze dreptul lor istoric asupra acestei provincii. Din 1926 până în toamna anului următor a întreprins cercetări etnografice, anchete privind stabilirea locuitorilor bulgari, germani, ruși etc. în acest teritoriu. Stan Greavu-Dunăre se considera dator față de neamul său și, de aceea, aduce dovezi în sprijinul întăririi argumentelor unității naționale și a permanenței românilor dintre Dunăre și Mare.²⁵ Rezultatul a fost apreciat de Societatea Regală Română de Geografie.²⁶ Publicistul Stan Greavu-Dunăre este împuternicit de Societatea Națională Română „*Straja Dobrogei*” – al cărei membru era – și din cea a Fundației Culturale „*Principele Carol – secția Bazargic*” cu alcătuirea de studii etnografice în județul Caliacra. Acesta i-a atras atenția și lui Nicolae Iorga, care îl însărcinează să facă cercetări istorice în Basarabia (Hotin și Cetatea Albă).²⁷

În 1928, își duce la capăt lucrarea căreia îi închinase întreaga sa activitate: *Bibliografia Dobrogei – 425 a. Hr. – 1928 d. Hr.* Lucrarea este prezentată de profesorul George Vâlsan în ședința Academiei din 6 iulie 1928. Următorul an, este publicată în întreg numărul de *Memorii ale secțiunii istorice*.²⁸ Era anul în care se împlăneau 50 de ani de la revenirea Dobrogei la Țară, iar „*Bibliografia*

²⁰ Stan Greavu-Dunăre, *Politica Noastră*, în „*Sentinelă română*”, I, nr. 3, 4 sep. 1926, p. 1.

²¹ Idem, *O poveste care se repetă: demagogia*, în „*Dobrogea nouă*”, VII, nr. 172, 20 mar. 1926, p. 1; Idem, *Democrație sau demagogie*, în loc. cit., nr. 176, 24 mai 1926, p. 1.

²² Idem, *La noi e putred mărul*, în „*Dobrogea nouă*”, VI, nr. 170, 24 dec. 1925, p. 1.

²³ Idem, *Două vieți, două lumi*, în „*Sentinelă română*”, I, nr. 4, 10 sept. 1926.

²⁴ Idem, *Noi vrem pământ*, în „*Sentinelă română*”, I, nr. 2, 22 aug. 1926, p. 2.

²⁵ Eugen Marinescu, *Stan Greavu-Dunăre*, în „*Buletin bibliografic*”, Biblioteca Județeană Constanța, nr. 2, 1985, pp. 81-82.

²⁶ S.G.D., MS D2/75.

²⁷ *Manuscrite și cărți cu autograf*. Bibliografie comentată și adnotată de Gelu Culicea, Biblioteca Județeană Constanța, 2002, p. 12.

²⁸ S. Greavu-Dunăre, *Bibliografia Dobrogei – 425 a.Hr.-1928 d.Hr.*, Academia Română, *Memoriile Secțiunii Istorice*, seria III, tom IX, mem. 4, Cultura Națională, București, 1928, 152 p.; Constanța Călinescu, *Oameni la hotarul Soarelui. Geoistorie și geopolitică în trecutul Dobrogei*, în „*Analele Dobrogei*”, serie nouă, II, nr. 1, 1996, p. 71.

Dobrogei” era „*un frumos și util cadou cercetărilor dobrogene... opera migăloasă, întocmită de idealistul Greavu-Dunăre în împrejurări grele și cu mijloace materiale bănuim, insuficiente, îi face onoare. Este un prețios auxiliar al cercetărilor Dobrogei*”.²⁹

În scrierea acestei lucrări, Stan Greavu-Dunăre a fost mânat de sentimentul moral și național. Dincolo de valoarea sa documentară, lucrarea are și un caracter polemic, constituindu-se într-un răspuns dat revizionismului istoricilor bulgari. Dar aceasta doar ca scop declarat. Conținutul este obiectiv și științific. După cum declară autorul *Bibliografiei*, scopul inițial era acela de a realiza etnografia și demografia județelor din sudul Ostrovului și Mangaliei, dar s-a considerat obligat moral să se extindă asupra întregii Dobroge și din toate punctele de vedere. Scopul realizării acestei lucrări devine acela de a apăra drepturile României asupra Dobrogei în fața „*tendinței acelor care au căutat să conteste legalitatea istorică, geografică, etnografică etc. a prezenței și supremației României aici*”.³⁰

Cele 153 de pagini ale *Bibliografiei* cuprind 1862 de titluri, organizate pe domenii, în 27 de capitole: 1. Geologie. Paleontologie; 2. Hidrologie; 3. Meteorologie. Climatologie; 4. Nomenclatură; 5. Cartografie; 6. Floră; 7. Faună; 8. Geografie. Etnografie; 9. Antropologie; 10. Preistorie. Istorie; 11. Arheologie. Inscricții; 12. Numismatică; 13. Religie. Istorie bisericească; 14. Călători și călătorie; 15. Constituție. Drept. Legislație; 16. Educație. Învățământ; 17. Politică; 18. Polemică; 19. Statistică. Dări de seamă; 20. Chestia agrară și economică; 21. Comerț; 22. Armată; 23. Medicină. Sanitare; 24. Literatură; 25. Folclor; 26. Publicațiuni periodice; 27. Addenda.

Făcând o analiză de suprafață, numărul lucrărilor de paleontologie este considerabil – 194, iar capitolul dedicat *Florei și faunei* cuprinde 200 de titluri, ceea ce denotă vechimea pământului dobrogean și varietatea vegetală și a animalelor. Aceste două capitole, prin numărul de lucrări enumerate, reprezintă un răspuns la savanții statului bulgar, care nu scriseseră atât de mult în domeniile la care ne-am oprit. În ceea ce privește istoria, autorul subliniază că istoriografia bulgară se remarcă nu prin numărul lucrărilor sau prin calitatea lor, ci prin perseverență. De altfel, numărul lucrărilor de istorie prezentate în *Bibliografie* îl depășește pe cel al vecinilor de la sud. Și capitolul dedicat călătorilor străini pe aceste meleaguri prezintă un impresionant număr de volume.

Cum era normal, există și critici la această lucrare. Barbu Teodorescu, în a sa *Istoria bibliografiei române*,³¹ scrie următoarele: „*Și această lucrare e defectuoasă. Ca plan, e metodică, materialul fiind orânduit pe probleme: geologie, istorie, literatură etc. Operele strânse în lucrare sunt relativ numeroase, totuși lipsurile sunt enorme. Ele pot fi observate la o sumară comparație făcută între această bibliografie și cele două volume jubiliare închinat Dobrogei și citate în cursul studiului de față. Autorul Bibliografiei Dobrogei mai are și o altă parte slabă: nu este unitar în redarea notițelor bibliografice. Explicația o aflăm în faptul că o parte din material a fost văzut, iar alta, care e cea mai numeroasă, a fost extrasă din diferite lucrări bibliografice. Astfel, când unele bibliografii sunt consultate sunt corect întocmite și Greavu este exact, și contrariu.*”

Fără a căuta scuze, amintim că o bibliografie nu poate fi exhaustivă. Iar lucrările nu erau așa simplu de găsit. Însuși autorul recunoaște: „*Cu toată grija de a întocmi o bibliografie completă, nu voi fi reușit pe deplin*”. Aceasta urma a fi completată de *Bibliografia Dunării*, pe care n-a mai avut timp s-o termine. De altfel, din cât cunoaștem, în același timp, apărea o altă bibliografie regională, a Transilvaniei, operă a lui Ioachim Crăciun. Spre deosebire de lucrarea lui Greavu-Dunăre, aceasta era unilaterală, privind doar istoria. Bibliografia Transilvaniei este omisă de lucrarea lui Barbu Teodorescu. *Bibliografia Dobrogei* a lui Greavu-Dunăre este, comparativ cu cea a lui Crăciun, o

²⁹ Victor Morfeș, *O bibliografie a Dobrogei*, în „Dobrogea Jună”, XXV, nr. 28, 7 feb. 1929, p. 2.

³⁰ Stan Greavu-Dunăre, *O bibliografie a Dobrogei*...

³¹ Barbu Teodorescu, *Istoria bibliografiei române*, Bibliografia documentară, București, 1945, p. 205.

enciclopedie. Și apărea în cea mai prestigioasă publicație a României aceluși timp. Iar *Bibliografia Dobrogei* era printre primele lucrări de gen realizate în România.³²

Victor Morfei aprecia *Bibliografia* ca fiind un real ajutor pentru cercetători, care, astfel, „pot avea la îndemână informații bibliografice aproape complete, astfel încât, din acest punct de vedere, munca le e ușurată în parte”.³³ Aceeași idee este împărtășită și de Dan M. Iliescu³⁴ și de arheologul – bun cunoscător al Dobrogei – Ion Micu, care se referă la prețiosul ajutor pe care volumul îl dă cercetărilor arheologice.³⁵

Cele mai importante „recomandări publice” îi sunt oferite lui Stan Greavu-Dunăre de Tudor Arghezi, care-l cunoscuse personal „pe acest negricios cu zâmbet suav de copil inteligent, gata să se întoarcă în satele Dobrogei pentru isprăvirea monografiilor lui. Dintr-un ghiozdan, stricat ca o căruță, ne-a scos atunci o carte nouă și frumos tipărită: **Bibliografia Dobrogei**, culeasă și orânduită cu nervozitate. Îi intrase Dobrogea în sânge, cu caravanele ei de vârteje și de fantome de țărăni albă. Oamenii aveau încredere în ochii lui înflăcărați de o văpaie neagră și de surâsul lui mic de sidef.”³⁶

În 1938, se discuta, plănuia chiar, organizarea unei biblioteci constănțene, după tematica folosită de Greavu-Dunăre în *Bibliografia* sa.³⁷

Bibliografia Dobrogei este una dintre cele mai complete bibliografii ale ținutului românesc dintre Dunăre și Mare, punct de plecare pentru orice început de cercetare asupra Dobrogei. Iar autorul ei, primul bibliograf al Dobrogei³⁸.

IV. Lucrări rămase în stadiul de... manuscris.

Monografiile localităților dobrogene

Între manuscrisele din Arhiva Stan Greavu-Dunăre de la Biblioteca Județeană „I.N. Roman” Constanța, există cereri și aprobări ale autorităților pentru a studia, în satele dobrogene, elemente de monografii locale.³⁹ Însă, ajutorul promis nu a venit. În zadar apelul patetic al ziaristului constănțean Florin Andrei: „Oare nu există nimeni care să se intereseze de soarta acestui tânăr care în obscuritate aduce un atât de prețios aport la cunoașterea Dobrogei?”⁴⁰ Tudor Arghezi, în stilul său ușor amar, ușor acid, deosebit de uman însă, în articolul *O albină într-un pustiu* din a sa revistă *Bilete de papagal*, făcea, indirect, apel la autorități pentru a-l ajuta pe tânărul Stan Greavu-Dunăre: „Nimeni nu l-a numit, nimeni nu l-a subvenționat, nimeni nu l-a povățuit să-și ia o sarcină de absurditatea căreia, admirabilă, numai tinerețea și o stare de quasiidealitate sunt răspunzătoare. Problema care se strecoară, prin documentele scrise pe genunchi, pe ghiozdan de tânărul pribeag al Dobrogei, interesează cel puțin două ministere și poate că, statul întreg. Oricum, băiatului îi mai trebuiesc niște perechi de bocanci să-și termine ancheta, un rând de haine și câteva porții de mâncare pe săptămână”. Portretul pe care i-l face acest titan al literaturii române, este unul dintre cele mai frumoase și umane prezentări ale unei personalități: „... Un tânăr drumeț, negricios și simpatice, purtătorul unui ghiozdan umflat și al unui costum aproximativ. În satul în care ajunge, își deschide ghiozdanul, își scoate plaivazul și din casă în casă cercetează amintirile locuitorilor bătrâni. Din 200 de localități câte are Dobrogea nouă, drumețul a străbătut o sută și a schițat o sută de

³² Constantin Scorpan, *Contribuții la o istoriografie a bibliografiei dobrogene în perioada 1878-1944*, în „Comunicări și referate de bibliografie”, Biblioteca Județeană Constanța, 1982, p. 41.

³³ Victor Morfei, *op. cit.*

³⁴ Dan M. Iliescu, *Bibliografia Dobrogei. Stan Greavu-Dunăre*, în „Analele Dobrogei”, X, 1930.

³⁵ Ion Micu, *Săpături și cercetări arheologice*, în „Gânduri de la Mare” cf. Ioan Faier, Constanța Călinescu, *Revista dobrogene*, Biblioteca Județeană Constanța, 1972.

³⁶ Tudor Arghezi, *Sunetul dinlăuntru*, București, Editura Militară, 1975, p. 148.

³⁷ Victor Morfei, *op. cit.*

³⁸ Puiu Enache, *op. cit.*, p. 206.

³⁹ SGD, MS D2/75, 76.

⁴⁰ Florin Andrei, *Dunăre-Greavu*, în „Dacia”, nr. 58, 15 mar. 1928.

monografii rapide, stabilind originile, succesiunile și caracterul național al punctului vizitat, legalizate prin semnăturile bătrânilor localnici”.⁴¹ Tot Arghezi scria: „Tenacitatea lui Greavu a impus, pentru că nu detrona pe nimeni și se îndeletnicea din tot universul universitar cu o provincie, la care nu se gândea nimeni în mod special. Ca să-și agonisească o catedră. Cei mai înfumurați dascăli de serii istorice l-au tolerat să sune la ușa îngâmfwării lor – și a căpătat și stima sinceră, provocată de o încăpățănare științifică admirabilă, a câtorva profesori cu dare de inimă”.⁴²

Și colegii de școală își amintesc despre el: „un tânăr cu păr cârlionțat, cu lavalieră ponosită, îmbrăcat pirpiriu, cu o servietă uzată și plină, vizitând satele dobrogene, mânat de aspirații pe care rareori le împărtășea altora, încrezător în steaua sa”.⁴³

Metoda sa de cercetare a localităților dobrogene este valabilă și azi. Stan Greavu-Dunăre considera că, pentru realizarea unei monografii, este necesar „să se cerceteze arhiva veche de la primărie și de la școală, de la conacul moșiei dacă e și inventar de obiecte istorice și artistice, să se fotografieze, să se scotocească prin hărțile, cărțile și codicile bisericii – copiindu-se însemnările de pe cărțile vechi – pentru a se găsi notițe istorice privitoare la trecutul satului (...), eroii satului cu arătarea locului unde s-au luptat și au murit. Episoade de războiu de la ostașii satului cum și cântecele lor. Ce ecouri și ce urme a lăsat ultimul războiu, cum și ce conștiință s-a creat de la așezarea României întregite? S-ar putea strânge o mică colecție istorică în sat? Ce se poate face pentru a se insufla în popor, respectul pentru păstrarea lucrurilor vechi”.⁴⁴

Pentru fiecare localitate, monografia debutează cu enumerarea funcționarilor Prefecturii și Tribunalului, urmată de o scurtă prezentare a satului, aducând și date inedite. Aflăm, astfel, anul înființării, cine a înființat localitatea, originea satelor, succesiunea populației. Materialele prezintă și onomastica zonei, inclusiv antroponimice inedite. Se oprește asupra populației, statistic și, mai ales, etnic. Toate aceste cercetări, în ideea de a demonstra, și pe această cale, că, după 1878, statul nostru vecin a dus o politică perseverentă, deliberată de colonizări, pentru a crea o structură demografică favorabilă justificării stăpânirii lui în județele de la sud de Ostrov și Mangalia. Înțelegem, astfel, încă o dată, afirmația lui Arghezi cum că cercetările lui Greavu-Dunăre interesau cel puțin două ministere. În aceeași perioadă, autoritățile sprijineau cercetări asemănătoare cu ale sale, în județele Dolj și Brăila, sub conducerea lui Dimitrie Gusti.⁴⁵ Activitatea lui Stan Greavu-Dunăre era una solitară, pe cont propriu, având la bază sentimentul național. Obiectivele sale corespundeau planului realizat de Dimitrie Gusti.

Bibliografia Dunării

Din cealaltă importantă lucrare a sa, *Bibliografia Dunării*, neterminată, nu s-au păstrat decât copertile, un plan de idei și primele 25 pagini, care au rămas, în manuscris, în casa sa de la Seimeni.⁴⁶ Lucrarea urma să cuprindă următoarele capitole: 1. Introducere; 2. Etimologie; 3. Tradiții. Geologie; 4. Hidrologie; 5. Cartografie; 6. Istorie; 7. Dunărea politică; 8. Dunărea economică și comercială; 9. Strategie; 10. Literatură.

Alte lucrări neterminate

În arhiva personală a lui Stan Greavu-Dunăre aflată în colecția Bibliotecii amintite, mai există câteva fișe răslețe și unele coperte care defineau planuri sau lucrări în ciornă. Reținem, în acest sens, *Naționalismul Românesc*⁴⁷ și *Scrieri privitoare la chestia României*⁴⁸.

⁴¹ Constanța Călinescu, *Reprezentanți ai Dobrogei...*, p. 113.

⁴² Tudor Arghezi, *op. cit.*, p. 148.

⁴³ BJC-SGD, MS D2/186.

⁴⁴ Liliiana Lazia, *op. cit.*, p. 18.

⁴⁵ Stan Greavu-Dunăre, *Monografia satelor*, în „Sentinela română”, I, nr. 2, 22 aug. 1926.

⁴⁶ Constanța Călinescu, *Oameni...*, p. 71.

⁴⁷ SGD, MS D2/107.

⁴⁸ Loc. cit., MS D2/111.

*

Pe 10 mai 1929, la doar 24 de ani, Stan Greavu-Dunăre moare în localitatea în care se născuse, în urma unei tuberculoze galopante contractate în deplasările prin satele Dobrogei.⁴⁹ A fost îngropat în curtea bisericii din Seimeni Mari, vis-a-vis de casa în care s-a născut, iar pe crucea sa stă scris, cu litere mari: „*Stan Greavu-Dunăre (1904-1929). Aici odihnește tânărul învățător și scriitor Stan Greavu Dunăre în etate de 24 de ani/10 mai 1929/ Non omnia moriar./Sub această piatră vecinicește dobrogean Stanie Greavu-Dunăre 1904-1929. Autorul operei BIBLIOGRAFIA DOBROGEI/Ridicăta din inițiativa d-lui înv. A.P. Tudorache și membri căminului: A.A. Hristake, Președ. I. Mosoi, V. Poenaru, I.A. Cristake, M. Vâja. C.K.E. Vică, P. Poenaru, V. Greavu și elevii clasei a IV-V/6 iunie 1935*”.

**Stan Greavu-Dunăre, important personality of Dobruja
and national culture at the beginning of the XXth**

Abstract

Only 24 years old, Stan Greavu-Dunăre was appreciated by personalities of Romanian culture, such as Nicolae Iorga, Tudor Arghezi, George Vâlsan etc. He was a perceptor, substitute teacher, spectacles organizer, publicist, newspaper director, poet, pamphleteer, musician, lecturer on historical and pedagogical themes. He was not a good poet, his pamphlets and lectures disapprove the Romanian society and militates for a higher level of the Romanian national tuition. His main master work remains Dobruja's Bibliography, a real encyclopedia regarding the land between the Danube and the Sea, and one of the first works of this kind from Romania.

Just as his other unfinished works – Danube's Bibliography and monographies of Dobruja's places – Stan Greavu-Dunăre did not receive any kind of help from the state and he remained in the memory of many cultural people and of the peasants as a young man who went from village to village, with his omnipresent backpack, on foot, taking notes on the road. Led by the national feeling, his entire work – written in only 2 or 3 years – has as main goal to counterpoise the Bulgarian revisionism proving, once more, the rights of Romania over Dobruja.

⁴⁹ Constanța Călinescu, *Reprezentanți...*, p. 114; SGD, MS D2/165.